

Nr 337.

Av herrar **Englund** och **Hage**, *angående utredning om de ekonomiska faktorer, som verka bestämmande på den moderna filmverksamheten.*

Filmens roll i det moderna kulturlivet är känd för alla. Ingen sede- och kulturdanande faktor i det nutida samhället kan jämföras med filmen. Filmen har på ett oant sätt gjort skilda kulturområdets förhållanden och levnadsvanor kända för människorna. Nya världar ha öppnats för massorna genom filmen. Filmen känner heller inga gränser för sin expansionsvilja. Den är nutidens mest massverkande kulturfaktor.

Denna dess egenskap har sedan länge varit föremål för en lika intensiv som intresserad uppmärksamhet, från skilda kulturläger, icke minst i Europa och i vårt land. Som andligt kommunikationsmedel intar i nutiden filmen den ojämförligt främsta platsen. Vad filmen betyder för utdanandet av väsentliga drag i våra dagars samhälle står också utan vidare klart. Alla samhällsklasser äro underkastade filmens värde. Filmen har framalstrat en säregen hjältedyrkan och ett kultväsen av lika säreget som djupt ingripande slag. Filmen har därtill kraftigt verkat internationaliserande på den andliga atmosfären, men även förfläckande och förytligande. Vad som framför allt kännetecknar den moderna filmen, äro strävandena att göra densamma gångbar inom ifråga om kultur och bildningsgrad vitt skilda länder. Filmen speglar som intet annat fenomen i tiden kulturutvecklingens mekanisering och schematisering, där det sär-egna alltmer utplånas.

Det är framförallt den amerikanska filmproduktionen, som är ägnad att tilldraga sig den allmänna uppmärksamheten. Med sina enorma resurser av kapital, organisationsduglighet och merkantil kraft har den amerikanska filmproduktionen numera även fått ett dominerande inflytande över hela världen. I sin expansion, driven fram av mäktiga kapitalintressen, kommer självklart för dessa intressen de kulturella hänsynen ofta att få stå tillbaka för de rent merkantila. På sakkunnigt håll har man ock sedan länge haft detta klart för sig. I ett föredrag inför fackmän hållet i Kristiania redan år 1921 framhöll sålunda förutvarande filmcensor doktor Gustaf Berg, hurusom man understundom i fråga om den amerikanska filmen fann, också i den bästa, eftergifter åt lägre smakriktningar och vädjanden till publikintressen, som på oss verka främmande och förvånande. »Man finner inslag, mer eller mindre oskiljaktigt förbundna med huvudmotiven, som man vid bearbetning för skandinavisk publik har all möda att komma ifrån eller reducera.» Doktor Berg framhöll i detta sammanhang, hurusom redan vid den nämnda

tiden inom den amerikanska filmvärlden svårigheter yppat sig att få tillräckligt litterära manuskript. Denna utveckling bakåt och nedåt har under de senare åren fortsatt med stark fart. En uppmärksam iakttagare har icke undgått finna, hurusom den amerikanska filmproduktionen formligen avbetat den gamla världens litterära och konstnärliga diktalster för att filmatisera desamma. Att därvid ofta icke diktverkens anda eller konstnärliga halt vid överflyttningen till filmen kommit till sin rätt eller varit diktverket värdigt, är lika känt som vittnat. Det har blivit allt påtagligare, huru uttunnade och andefattiga massan av de filmer äro, som numera övervägande bjudas publiken. Givetvis måste erkännas, att icke minst den amerikanska filmproduktionen frambragt många konstnärligt fullödiga och högt stående filmskapelser, men i den oerhörda massproduktionen drunkna dock dessa högklassiga och förnämliga filmer. De bli allt mer undantag. De betinga även — i regel — så höga visningskostnader, att väsentligen endast de större samhällenas bioteatrar, med en betalningsstark publik, bli i tillfälle att visa denna mera högtstående film. Antalet verklig förstklassig film, som för en säsong står filmmarknaden till buds, måste självfallet ock vara begränsad — den stora massan av filmer är en av lägre klass, den så kallade vardagsmaten för publiken. Och det är denna massfilm, som utövar sin ständiga verkan, sitt oavlätliga inympande av främmande kulturinflytelser.

Några siffror, belysande filmimporten till vårt land, böra i detta sammanhang meddelas. Metertalet film, som passerat statens biografbyrå, utgjorde under åren:

	Svensk film	Utländsk film	Summa
1920	713,497	2,687,114	3,400,611
1921	652,765	2,359,029	3,011,794
1922	596,197	2,712,230	3,308,427
1923	715,929	2,673,401	3,389,330
1924	717,348	2,864,269	3,581,617
1925	817,483	3,064,667	3,882,150

Den utländska filmen har förut icke uppdelats efter respektive länder, då det europeiska inslaget i den utländska filmmassan varit kvantitativt föga betydande. Från och med sista halvåret 1925 har emellertid statistiken för de utländska filmerna indelats i amerikansk och europeisk. Resultatet i meter film blev för sista halvåret 1925:

Svensk film	Europeisk	Amerikansk
499,216	252,375	1,560,446

Som av dessa siffror framgår, ha proportionerna mellan svensk, respektive europeisk och amerikansk film varit i det närmaste konstant. Siffrorna visa även en kontinuerlig stegring. Den amerikanska filmimportens övertag framstår ock tydligt och behöver ingen kommentar. Emot denna översvämning av för vårt folks psyke främmande inflytelser har man

främst att sätta den svenska filmproduktionen. Denna har otvivelaktigt under åren haft att anteckna många framgångar och lärer även vara värd ett oreserverat erkännande för vad som genom densamma utförts till höjande och bevarande av god smak — och filmkultur i vårt land. Åtskilliga alster av svensk filmkonst ha betecknat det bästa som över huvud frambragts inom filmen, konstskapelser — byggda på svensk dikt och litteratur — vilka haft avgörande betydelse för utvecklingen på dessa områden i vårt land. Denna svenska film har varit alster, sprungna ur vår egen kultur och av svenskt kynne och har även visat sig äga förmåga att fånga intresset hos publiken och att hos densamma upptaga tävlan med den amerikanska filmen. Den svenska filmen har stått sig väl i tävlan med den utländska, icke minst den amerikanska. Men frågan är, om denna ställning skall kunna upprätthållas i framtiden.

Det vore nu utan tvivel synnerligen oklokt, därest de svenska statsmakterna ginge in för en politik, avseende att monopolisera eller för att enligt protektionistiska principer söka stärka den svenska filmindustriens ställning eller konkurrensförmåga. Några önskemål därom ha ju heller icke uttalats från något håll, utan tvivel i den riktiga känslan, att den fria konkurrensen på detta område ur alla synpunkter är att föredraga. Om man sålunda har anledning att bestämt avvisa alla protektionistiska statsåtgärder, är därmed ingalunda sagt, att statsmakterna även i fortsättningen böra förhålla sig helt överksammas i fråga om den utveckling, förhållandena på filmmarknaden i vårt land nu tagit. Det finns åtskilliga tecken, som tyda på, att omständigheter föreligga, icke minst av ekonomisk natur, som aktualisera frågan, huruvida icke statsmakterna ha anledning att övergiva sin hittillsvarande avvaktande hållning. Inom kulturellt intresserade kretsar i vårt land ser man icke utan oro utvecklingen på filmområdet; särskilt den amerikanska filmkulturen borrar sig oavslått in i vårt folkpsyke och verkar där upplösande på väsentliga och viktiga beståndsdelar av svensk kultur. Många säga, att detta är oundvikligt och att staten icke skall blanda sig i detta. Man hänvisar också till vår statliga censur. Det är ock ovedersägligt, att det var ett synnerligen klokt förutseende, att i vårt land, så tidigt som skedde, den statliga censuren ordnades. Statens biografbyrå har visserligen karakteriserats som världens strängaste censur, men denna karakteristik av den svenska filmcensuren torde väsentligen vara förtjänstfull. Den statliga censuren i Sverige åtnjuter med rätta stor auktoritet, men dess stränga principer ha dock, som är allmänt känt, givit biografverksamheten tillbörlig rörelse m. m. Vill man ur kulturella synpunkter stödja arbetet för en god filmkultur, framstår också närmast för tanken möjligheten utav att vid sidan av eller knuten till censuren ställa ett auktoritativt organ, vars uppgift skulle vara att tillvarataga sådana allmänna kulturella intressen, som icke ligga inom censurens kompetens eller uppgiftsområde. I icke oväsentlig mån fungerar dock censuren redan nu som ett kulturellt verkande organ.

Emellertid torde här i fortsättningen uppmärksamheten böra fästas vid vissa drag av rent kommersiell natur rörande film och filmverksamhet. I kommersiellt hänseende fördelar sig filmrörelsen på tre grenar: Framställaren, förmedlaren och förevisaren. I en utvecklad, internationell filmrörelse äro alla tre grenarna otvivelaktigt nödvändiga, om det också försökes att från båda flankerna gripa in över centrum eller stundom över det hela.

Filmproducenten har med hänsyn till världsmarknadens mycket olika ställning, beroende på *produktionsorten* och därav betingade förhållanden, vilket bäst belyses av den amerikanska filmens övervälde för närvarande. Detta övervälde beror i främsta rummet av den stora hemlandsmarknaden, den amerikanska filmen har att räkna med. Den amerikanska filmmarknaden står ock av allehanda anledningar främmande för andra länders filmproduktion. På den amerikanska filmmarknaden utestänges medvetet och avsiktligt t. ex. den svenska filmen genom det inflytande på de amerikanska förevisarna, som utövas från producenthåll. De senaste årens ekonomiska konjunkturförhållanden ha självklart även bidragit att bereda det amerikanska filmkapitalet dess dominerande ställning såväl på hemmarknaden som ute i världen. Den amerikanska filmen vilar dock, förutom på sina mäktiga ekonomiska tillgångar, på folkpsykologiska faktorer. Amerikas ännu unga och föga differentierade kultur, väsentligen i saknad av kulturtradition, är uppenbarligen särskilt tillrättalagd för filmen. Amerikanismens offensivanda präglar icke minst dess film. Den amerikanska filmproduktionen strävar även målmedvetet att amerikanisera filmen i hela världen. På många vägar fortgår denna strävan — genom engagement av Europas bästa skådespelarkrafter och filmregissörer, och, icke minst, genom att det amerikanska filmkapitalet direkt söker slå under sig filmvisningen i andra länder eller att behärska denna verksamhet. Det mål, man härvid strävar att vinna, synes klart: att bereda dominerande och monopolistisk ställning åt den amerikanska filmen. Denna intar redan nu en av de främsta platserna i fråga om Amerikas export, omslutande värden för många miljoner dollars årligen. Med penningens makt följer en kulturell och civilisatorisk. Det är dock på denna senare punkt man icke heller i vårt land får förbise eller underskatta innebörden av den amerikanska »kulturexporten» via filmen. Man bör under alla omständigheter söka tillse, att man behåller en tillbörlig rörelsefrihet i fråga om vad som skall köpas av amerikansk film, så att icke den svenska filmmarknaden och därmed den svenska allmänheten sig ovetande blir underkastad säljarens villkor. Att utestänga den amerikanska filmen är det naturligtvis ingen förnuftig människa som ifrågasätter. Amerikas film är i många avseenden den främsta världen, men samtidigt bjuder den också på många alster av en låg valör, ehuru vår censur icke haft anledning att stoppa densamma. Denna senare film, den kulturellt mindervärdiga, är det just som kräver uppmärksamhet, och det är emot den-

samma man rustar sig i flera europeiska länder. Här ifrågasättes nu icke vare sig importförbud eller importrestriktioner, vilka spörsmåls upptagande säkerligen skulle upprulla handelspolitiska problem av omfattande och ömtålig natur. Tendensen även ute i Europa synes i stället vara den, att man, under hävdandet av den fria konkurrensens princip, söker hävda den inhemska marknadens frihet gent emot säljaren-producenten. Det är uppenbart, att de amerikanska filmproducenterna och deras dotterföretag icke böra, genom att man ouppmärksamt släpper utvecklingen för långt, till slut bli satta i tillfälle att diktera sina villkor för t. ex. den svenska marknaden och därmed även väsentligen bestämma vad slags filmer som skola spelas i landet. Tidigare vore Frankrike och Tyskland som filmproducenter dominerande. Före kriget spelade även Italien en framstående roll med särskilt de historiska filmerna, och även Danmark gjorde insatser i filmproduktionen. Efter kriget har läget radikalt förändrats. Visserligen kan man spåra tendenser till uppblomstrande ånyo av en europeisk filmproduktion, men det är uppenbart att denna utveckling, särskilt med hänsyn till kapitalbristen, kommer att taga en lång tid. Vad vårt land beträffar, har dess insats i fråga om filmproduktionen väsentligen varit av kvalitativ natur, och den svenska filmproduktionen har härutinnan lyckas upprätthålla en erkännansvärt hög ställning. De förut anförda siffrorna rörande förhållandet i importen mellan amerikansk, svensk och europeisk film ge dock vid handen den amerikanska filmproduktionens allt mer stegrade betydelse.

Filmförmedlingen ägde från början rum genom producenternas resande agenter, som försålde filmen direkt till förevisaren. Men i mån som rörelsen vann större omfång, blev mera kapitalkrävande och ställde ökade krav på filmmaterialets anpassning (genom redigering, klippning o. s. v.), uppstodo filmbyråerna, som inköpte, tillrättalade och tillhandahöllo filmerna at förevisarna.

Biografägarna, de som handhava förevisningen, lokalskötseln och den direkta förbindelsen med publiken, äro numera antingen enskilda sådana eller ombud för filmförmedlaren, vilka genom inflytande på och kontroll över ett antal teatrar ledning tillförsäkra sina filmer cirkulation. Förhållandet mellan producenter och förmedlare har dock, allt efter som utvecklingen fortskridit, förändrats från inköpsbas till övervägande kommissionärsskap.

I producenternas intresse ligger givetvis att få bästa avsättning för det mesta möjliga av varan. När den franska filmen på sin tid var ledande, inrättade den också i ett flertal länder egen förmedling av film. Den tyska filmproduktionen, och ävenså den danska, har i någon mån sökt realisera samma arbetsmetoder i Sverige.

Den amerikanska filmen kom till en början in i vårt land nästan uteslutande genom köp. Emellertid gick den amerikanska filmens strävan vid försäljningen mer och mer ut på »produktionsköp», d. v. s. speku-

lanten måste, för att förvärva en och annan begärlig film, också inköpa en serie med dessa sammankopplade filmer av mindre värde, intresse och användbarhet. Det högsta som kunde uppnås blev småningom någon viss bortvalsprocent inom en hel »produktion» samt någon viss »censurprocent» (rättighet att frånräkna, till en viss gräns, vad landets censurinstitut förbjudit eller klippt).

Flertalet amerikanska produktionsföretag har emellertid efter hand icke låtit sig nöja med dessa försäljningsförhållanden, genom vilka man icke ansett sig av den europeiska marknaden, exempelvis den svenska, utvinna vad utvinnas kunde. Man övergick därför till ett kommissionärsskap på procentbas (fifty-fifty); filmförmedlaren hade att till producenten redovisa halva intäkten av filmhyrorna (på den tiden genomsnittligt 25—35 procent av biografens brutto). Småningom försköts procentsatsen till 55—45 och 60—40 till producentens favör.

De amerikanska producenterna ha dock i många fall visat, att de ansett att härmed ändock icke ur marknaden utvunnits vad utvinnas kunde. Nästa steg i utvecklingen blev därför, att de ansågo lämpligast att taga filmförmedlingen i egen hand, och för ändamålet ha numera bildats och befinna sig i vårt land i verksamhet åtskilliga »svenska» filialbolag för de särskilda amerikanska producenterna eller producentkoncernerna. Exempel på dessa filialbolag äro Metro-Goldwyn, Famous Plaeyers-Lasky Paramount, Fox, Universal m. fl. Dessa filialbolag mottaga det amerikanska producentföretagets hela produktion för mesta möjliga placering och redovisa intäkterna på en procentbas numera ända upp till 70—30 procent, som är så beräknad, att förmedlingen i Sverige nätt och jämnt går ihop och utan nämnvärt beskattningsbar inkomst. Vad som här springer i ögonen är ju, att det merkantila och vinst-intresset är den förnämsta drivkraften. Dessa förhållanden äro givetvis ur de svenska statsmakternas synpunkt värd den allra största uppmärksamhet, liksom genom det anförda tämligen klart framstår det stegrade ekonomiska tryck och inflytande det amerikanska filmkapitalet utövar på den svenska filmmarknaden. Det kan i detta sammanhang förtjäna anmärkas, att i Tyskland kunna de utländska producenterna ej uppnå egen uthyrning på grund utav kontingentsystemet utan måste överlämna uthyrningen till inhemska firmor. Därvid behåller i regeln uthyraren 55 procent, under det producenten får nöjas med 45 procent.

Denna i vårt land allt mer praktiserade, direkta förmedling, har naturligtvis på filmmarknaden fått till resultat en stegring mot allt högre filmhyror. Enligt uppgifter från sakkunnigt håll går filmhyran numera för så kallade slagnummer upp till 40 à 45 procent, ofta ännu högre (i följd av »minimigaranti» i fast hyresbelopp). Följden härav har blivit, att nog många biografer för närvarande arbeta med en så låg förtjänstmarginal, att de många gånger icke bära sina omkostnader eller lämna en mycket ringa avance. En annan allvarlig följd är emellertid

den, att genom detta förmedlingssystem den enskilda biografägaren realiter har föga tillfälle att bestämma över sin repertoar. Han har i regel en kontrakterad ensamleverantör (eller en kombination av två à tre) och blir beroende av leverantörens »utsläpp». Endast när ett större antal biograf-fer, såsom i en del fall i vårt land är förhållandet, äro samlade på en hand, kan man bjuda ett verksammare motstånd mot den berörda tendensen, vars följder för publiken ju utan vidare stå klara. Tvingas biograf-förevisaren att köpa grisen i säcken, får publiken göra detsamma.

Såsom nästa utvecklingsskede torde kunna förutses en strävan från de amerikanska filmproducenternas sida att förvärva de mera givande biograf-erna för att helt och obundet kunna bestämma över repertoaren. I Frankrike, delvis i England och Tyskland, har så i viss mån redan skett, och tendenser torde icke i vårt land saknas till en liknande utveckling.

Förhållandena i övriga europeiska länder ha i huvudsak utvecklats sig parallellt med här summariskt angivna, närmast svenska utvecklingsför-lopp. På flera håll har detta ådragit sig stark uppmärksamhet. Det är klart, att det främsta botemedlet mot dylika såväl filmproduktionen som det kulturella livet så intimt berörande förhållanden måste sökas uti en förstärkt inhemsk produktion samt en tryggad tillgång till goda filmpro-dukter, vilka ur kulturell och i andra smakhänseenden hålla måttet. Det beräknas, att i den svenska filmverksamheten för närvarande är bundet ett kapital på lågt räknat 40,000,000 kronor, men det är ganska tydligt, att man icke inom överskådlig tid kan påräkna, att för den svenska film-produktionen avsevärdare kapitaltillskott skall stå till buds, i varje fall icke i den omfattning, att den inhemska produktionen skall kunna till omfånget bli så betydande, att man väsentligen härur skall kunna få ett stöd mot den utländska konkurrensen. Det är ju icke heller blott kapital-frågan, som härvid spelar in, utan ävenledes tillgången på skådespelar-krafter och övriga resurser av likartat slag, utan vilka en högklassig film ju icke är möjlig att framställa. Det förtjänar ock att anmärkas, att en rörelse numera pågår i Europa för att nyskapa en på den europeiska kulturtraditionen vilande filmkonst, vilket otvivelaktigt är det bästa medel att stävja den amerikanska filmproduktionens tendenser till överflygling. Trots sin nationella splittring är dock Europa kulturellt och andligt mera enhetligt och kan sålunda på filmens viktiga kulturområde organisera krafter och strävanden, ägnade att motverka den ensidiga amerikanise-ringen, som för närvarande kännetecknar förhållandena inom filmvärlden.

De svenska statsmakterna ha hittills avhållit sig från direkt ingripande i filmförhållandena. Det erkännes i allmänhet villigt, att den svenska biografen sökt hålla en hög standard såväl i fråga om repertoar som med avseende på lokalers beskaffenhet, beledsagad musik o. s. v. Någon spe-ciell biograf- och filmlagstiftning har icke utvecklats i vårt land. Rygg-raden i utvecklingen har otvivelaktigt varit den tillämpningspraxis, som den statliga censuren utvecklat. Friheten på området har å andra sidan

gynnad en konkurrens, vilken onekligen medfört tillkomsten av flera biografteatrar än som varit av behovet påkallat. Ävenledes torde det kunna sägas, att denna konkurrens medfört uppkomsten utav en särskild klass teatrar, lyxteatrarna, till vilka ävenledes i en synbart stor utsträckning den bättre filmen monopoliserats. I Norge har man valt att på kommunaliseringens väg bevara väldet över biografen, men det har ansetts, att denna ordning avsevärt motverkat uppkomsten av en inhemsk filmproduktion i Norge, vilket land också helt är hänvisat till import — till ungefär 90 procent amerikansk. I Danmark har man koncessionssystem, och den danska filmproduktionen har numera nedgått till ett minimum, och repertoaren kommer i sammansättningen den norska närmast. Det kan förtjäna anmärkas, att överhuvudtaget opererar den amerikanska produktionsmerkantilismen mera med »Skandinavien», med eller utan Finland, än med de särskilda nordiska länderna. Finland har prövat ett medel, att censuren klassificerar filmerna såsom konstnärliga eller icke, med i förra fallet 15 procent, i senare fallet 30 procent nöjesskatt, för att genom denna differentiering gynna kulturellt betonad och närbesläktad film.

I ett av skolöverstyrelsen på sin tid avgivet betänkande angående behovet av åtgärder mot de missförhållanden, som det offentliga biografväsendets utveckling i uppfostringshänseende medfört, rekommenderades bland annat koncessionstanken, och vid 1919 års riksdag fördes frågan om kommunalisering av biograferna i vårt land på tal. Emellertid torde man kunna säga, att utvecklingen nu fortskridit till en sådan punkt, att kommunaliseringstanken bleve synnerligt svår att realisera. Från auktoritativt biografmannahåll — doktor Gustaf Berg i ett föredrag »Svensk biografutveckling och lagstiftning» — har framhållits, att den stränga censuren i vårt land icke hämmat biografutvecklingen utan i en ganska avsevärd grad utgjort ett villkor för densamma. »Det har i vårt land varit först genom den statliga censuren, och en någorlunda sträng sådan, som film och biograf vunnit vad jag skulle vilja kalla medborgerligt förtroende, och detta medborgerliga förtroende har för facket varit ett oundgängligt, men också ett mycket vinstgivande kapital». Samma auktoritet har även tryckt på den huvudprincipen, att biografverksamheten skulle tillerkännas samma rörelsefrihet inom den goda smakens och den konstnärliga haltens gränslinjer som de äldre kulturförströelserna, och att därigenom filmens fält både litterärt och ekonomiskt kunde vidgas. Efter denna princip har onekligen den svenska filmens män med framgång arbetat. Men de här förut framhållna tendenserna av merkantilistisk natur äro onekligen av beskaffenhet, att frågan är, huruvida filmverksamhetens utveckling under senare år icke medfört stark fara för att verksamhetens rörelsefrihet inom den goda smakens och den konstnärliga haltens gränslinjer hotar att bliva tämligen illusorisk. De i vårt land framställda filmerna drabbas icke — på något undantag när — av dessa tvivel, utan refle-

xionen gäller just den verkan i skilda riktningar, som massimporten av film utövar ekonomiskt och kulturellt.

Det varmaste erkännande bör givas åt det arbete, som i vårt land utförts för filmens användning i undervisningens tjänst. Detta arbete har varit av banbrytande natur och väl förtjänt av den framgång det rönt liksom av den anslutning och sympati denna kulturella verksamhet i folkuppföstrans tjänst omfattats med av den svenska folkupplysningens målsmän, och man kan endast livligt hoppas att denna löftesrikt påbörjade utveckling skall fortskrida. Men filmens roll utgör samtidigt, bland människorna i deras vardag och id, en kraft av djupt ingripande natur. Det är utan vidare klart att på detta område statsingripande, om och när ett sådant kan i något avseende befinnas påkallat, måste äga rum med den största omsikt och eftertanke. Förbud och tvångsåtgärder på det kulturella och andliga livets område äro principiellt betänkliga och kan lätt föra ut i ett förmynderskap, som ur alla förnuftiga synpunkter är förhatligt och förkastligt. När det är fråga om en i kultur och samhällsliv så djupt ingripande faktor som filmen och dess roll i den moderna människans nöjesliv, lär man dock icke enbart få lita till den fria kritikens makt och förmåga att kunna pressa tillbaka icke önskvärda utvecklingstendenser. Pressen har — till dess heder — i vårt land utan tvivel på det hela taget väl fyllt sin svåra uppgift att i fråga om de skiftande företeelserna på filmens område föra de kulturella och samhällseliga intressenas talan gentemot smakförflackning och urartningstendenser, såväl beträffande filmen själv som hos publiken. Men det är nu en gång så, att rörelseriktningar och tendenserna hos massorna i här ifrågavarande avseende, icke helt låta sig ledas av varken presskritik eller andra vägledande faktorer ute i livet. Då nu också förhållandena på filmmarknaden synas vara sådana, att de med hänsyn till de där verksamma ekonomiska faktorerna av även främmande ursprung, kräver en allmännare uppmärksamhet och en granskning jämväl ur statens såväl intressesynpunkt som ur de allmänna kulturvärdande synpunkter, statsmakterna ha att bevaka, synes ock fog föreligga för det krav, att genom regeringens försorg hela det här uppstående problemet göres till föremål för en auktoritativ utredning och belysning. Då på riksdagens bord lagts framställningar rörande den inhemska teaterkonstens läge och behov, vill det synas befogat att man — utan sammanblandning av de skilda spörsmålen (om än sammanhang finnes) — tar upp även frågan film — kultur — samhälle till en undersökning, åsyftande att klarlägga vad statsmakterna rimligen böra och kunna åtgöra för skyddande av de andliga och kulturella värden, vilka enligt en stadgad opinions välgrundade mening äro utsatta för en underminerande och upplösande påverkan genom filmens amerikanisering och filmverksamhetens merkantilisering, varvid, från de verksamma intressenas sida, kulturella och samhällseliga hänsyn och synpunkter icke tillbörligt beaktas eller skjutas åt sidan till förmån för rent ekonomiska och vinstintressen. Vad som i vårt

land kan vara att göra för hävdande i första hand av de stora kulturella värden, det här gäller, och vidare de betydande nationalekonomiska faktorer, som stå på spel, kan svårligen sammanfattas i en formel. Saken kräver eftertanke och grundlig utredning. Allmänt formulerat synes man kunna säga, att det är önskvärt, att ett auktoritativt organ kunde skapas, vilket vid sidan av eller knutet vid censuren finge sig anförtrott att, med beaktande av intellektuella, folkmoraliska och psykologiska samt kulturella intressen och faktorer, verka vägledande för filmverksamheten i landet. Under alla omständigheter är det nödvändigt, att statsmakterna allvarligt intränga i problemet och taga en väl övervägd ställning till detsamma. Problemet är åtskilligt komplicerat och kräver icke minst facklig erfarenhet och inblick. Det synes ock i högsta grad av behovet påkallat, att fackkunskapen i full utsträckning beredes tillgång till *ansvarigt* deltagande i en eventuell utredning. Folkundervisningen liksom folkbildningsarbetet och det allmänna kulturlivets utövare och målsmän ha ifråga om det här framlagda problemområdet självfallna intressen att bevaka, liksom utvecklingen här nu också nått en sådan punkt, att på skilda håll en rik erfarenhet torde vara för handen, vilken det är ett otvivelaktigt samhällsintresse att den blir samlad och därmed även satt i tillfälle att utöva det inflytande som är önskvärt, till gagn för svenskt kulturliv och till detsammans möjliga skyddande — utan trångbröstade restriktioner, — mot främmande inflytelser, rörande vilkas fördärvlighet enighet råder.

Slutligen förtjänar nog, med avseende på filmverksamhetens utövande, tagas under övervägande, huruvida man icke, när det gäller förevisande av film, bör förändra nöjesskattebestämmelserna därhän, att de nuvarande generella bestämmelserna utbytas mot mera differentierade. I Finland har man, som förut påpekats, gått in för denna princip. Betydelsen av en dylik differentiering i här förevarande avseende är visserligen svår att bedöma, då ju onekligen någon del av den amerikanska filmen bör och måste hänföras till den konstnärliga klassen, men det synes vara rimligt att verkligt högklassig och god film i allmänhet i nöjesskattehänseende ställdes fördelaktigare än annan film, av en lägre kvalitet eller då fråga är om ren nöjes- och äventyrsfilm. Nøjesskattesporäålet synes för övrigt böra ingå som en del av den här nedan begärda utredningens allmänna ekonomiska sidor.

Med stöd av det anförda hemställes,

att riksdagen ville för sin del besluta, att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en allsidig utredning rörande dels de ekonomiska faktorer av skilda slag, som verka bestämmande på den moderna filmverksamheten, dels huruvida och på vad sätt det ur det allmänna kultur- och samhällslivets synpunkter må anses påkallat, att statsmakterna i vidare mån regle-

rande och vägledande ingripa för tillgodoseende av de allmänna och kulturella intressena, och att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Stockholm den 1 februari 1926.

Ivar Englund.

Ernst Hage.

I motionens syfte instämma:

Felix Hamrin.

Gust. Mosesson.

Ruben Wagnsson.

Elof Ljunggren.

Werner Hedlund.

Herman Smedh.

O. W. Lövgren

Jones Erik Andersson

i Nyborg.

i Ovanmyra.

